

Kráska z Leenane – syrové drama prolnuté černým humorem

Když Martin McDonagh psal svou prvotinu *The Beauty Queen of Leenane* (1996), sotva tušil, že bude jeho nejznámějším a nejúspěšnějším divadelním kusem. V Ostravě jsme se setkali nejprve s jeho dalšími hrami *Poručík z Inishmoru* (KS Aréna) a *Pán Polštářů* (NDM). V předminulé sezóně uvedlo Divadlo Petra Bezruče jeho drama *Osiřelý západ* a ještě předtím se tu hrál *Mrzák inishmaanský* v režii Janusze Klimszi, který se právě inscenací *Kráska z Leenane* na tuto scénu vrací. Drsné černohumorné drama o nenaplněném životě a konfliktním soužití staré panny s její matkou, odehrávající se v irském zapadákově, mělo premiéru 17. března 2017.

Scéna Marty Roszkopfové představuje starosvětskou a zanedbanou venkovskou kuchyň, z "novinek" je tu rádio a do místnosti obrácený televizor. Ústředními postavami hry jsou dvě ženy: v houpacím křesle sedí sedmdesátiletá Mag, o ni se stará čtyřicetiletá Maureen. Do děje zasáhne dětský Ray a pak osudově jeho starší bratr Pat, kterého si Maureen přivede ze zábavy. (V *Leenane* je jen na návštěvě, tady totiž žádná práce není a jako většina zdejších je gastarbeiterem v Anglii a uvažuje o odchodu do USA). Mezi ženami panují napjaté vztahy, nesnášejí se a napadají, dělají si naschvály, matka se snaží dceřinu známost překazit. Rozhodující krizi jejich vztahu a hrůzné vyústění pak způsobí utajený dopis.

V Londýně žijící McDonagh umísťuje děj svých dvou dramatických trilogií do hrabství Galway na západním pobřeží Irska, na venkov, kde se lidé těžce vypořádávají se životem. To, co líčí ve svých hrách ovšem není odraz reality, ale jeho fantazie, fabulace inspirovaná prázdninami v rodišti předků, vzpomínka na ztracený ráj dětství. Jeho hrdinové ovšem mají k andělům velmi daleko a z jejich hříchů je nevyvede ani farář, který je v *Krásce z Leenane* přítomen jen slovně. Své fabulace autor vkládá do drsných dramát vztahů, černých komedií, jejichž postavy a situace jsou univerzálně lidské, přenositelné do jiných realit.

Pro Kateřinu Krejčí je role Mag příležitostí k dokonalé psychofyzické proměně, v nahrbené, umolousané stařence, která sotva chodí, vychytrale využívá jiné, vydírá a obelstívá dceru a přitom se jí bojí, takřka nepoznáme první dámu souboru. Markéta Haroková představuje Maureen jako svéráznou, energickou ženu, která zůstala bez partnera asi proto, že vybočuje ze zdejších norem, cejchem je její pobyt na psychiatrii. Matku komanduje i trýzní, ale stará se o ni, protože to tak musí být. Ve vztahu s Patem cítí naději na vysvobození, ožívá a zkrásní, avšak tvrdý náraz reality na její fantazijní svět ji promění v rezignovanou trosku. Pat Dušana Urbana je nejprve opilecky hlučný, vychloubavý i lítostivý, vyzná, že Maureen kdysi tajně obdivoval jako místní krásku. Nazítří ráno je nečekaně dvorný vůči Mag a plný slibů vůči Maureen. (Později, během Patova monologu při psaní dopisu, je na plochu nad jevištěm promítán zvětšený pohled na něj). Ondřeji Brettovi přílehlavě sedí role Raye jako mentálně lehce postiženého, sebestředného mluvku, posla, který vyžvaní to, co nemá.

Drsné a šťavnaté dialogy, vyhraněné charaktery a situace McDonaghovy hry jsou výzvou pro režiséra i pro herce. Janusz Klimsza prostředím a soubor DPB dobře zná, scénu formoval jako umělecký šéf a vytvořil zde řadu působivých inscenací. Jako režisér vyznává důkladně propracované realistické divadlo, jdoucí až na hranu naturalismu, o to silněji pak z takového provedení vyznívá humor či ironie. Každému herci dává prostor vybudovat postavu, odhalit její vnitřní svět a rozehrát její vlastní téma, fantaziemi živou touhu po štěstí či sobeckou bezohlednost, lásku i necitelnost, malichernost i neschopnost dorozumění. Spolu s oddaným hereckým kvartetem vytváří vyhraněné drama vztahů, někdy kruté až na dřevě, zato odlehčené

černým, absurdním humorem. Jako ostatní Klimszovy práce i tato obsahuje výstupy, na které se nedá zapomenout. Ve svém výsledku Kráska z Leenane aspiruje na inscenaci sezóny.

Milan Líčka / Ostravablog.cz / 4. 4. 2017

Kráska z Leenane: Dámská jízda a špinavé kuchyňské drama, které připomene noční pachy Ostravy

Divadlo Petra Bezruče na předjarní dny připravilo novinku, premiéru první hry ceněného dramatika Martina McDonagha s názvem Kráska z Leenane. Černý humor kapající jak dehet z klaustrofobického dramatu přenesl na jeviště Janusz Klimsza, do hlavních rolí obsadil Kateřinu Krejčí a Markétu Harokovou. A divadlo je to nadmíru zdařilé – u některých scén divákům běhá mráz po zádech, jinde se hlasitě smějí.

Sedmdesátiletá Mag versus čtyřicetiletá Maureen. Matka a dcera. Odvěké pouto a zároveň nedobrovolný svazek plný sarkastické záště. Tak začíná černá komedie nejhranějšího londýnského dramatika irského původu Martina McDonagha.

Maureen je neprovdaná promarněná šance hniјící v zapadákově. Matka ji citově vydírá a těží z psychické lability. Obě jsou navzájem závislé a podléhají svým slabostem. Jednoho dne přichází životní šance, bývalý spolužák Pat, jenže matka Maureen se natolik bojí o ztrátu své nedobrovolné ošetřovatelky a pečující dcery, že šmahem zničí její jediné štěstí. Irský zapadákov někde v horách je bezútěšné místo bez budoucnosti. V inscenaci Janusze Klimszy tato úzkost vylézá ven s jedovatou ironií v mlýnku každodenní mizérie. Nakonec ale v hereckém koncertu Kateřiny Krejčí a Markéty Harokové zvítězí nad vražednou tragédií bez perspektivy groteskní nadsázka. Pokud vám tak trochu splývá postava Mag s Maureen, vůbec to není náhoda. Matka je zkrátka matka, té neutečeš.

„Ať se dostaneš do nebe o půl hodiny dřív, než se ďábel dozví, že už jsi mrtvý,“ toto irské přísloví zpopularizoval Stephen King v románu Nezbytné věci a znovu zaznívá i ve hře britského enfant terrible McDonagha. Na jevišti v kuchyňské špeluňce Divadla Petra Bezruče jej s fascinujícím údivem čte nad sporákem dvacetiletý Roy (Ondřej Brett) a publikum se evidentně tímto sloganem baví.

Roy je tak trochu nad rámec hry, dítě amerických seriálů, který považuje pohrabáč za perfektní zbraň proti poldům. Touží sledovat v telce jen ty americké seriály, kde se vraždí a kde zároveň pobíhají krásky v plavkách. Naopak Maureen by raději v televizi viděla pořady o Irsku. Ale proč, nechápe Roy, když přece ten, kdo chce vidět Irsko, si může otevřít okno a podívat se kolem sebe.

Nad iluzí v Divadle Petra Bezruče dlouhou dobu vítězí realita, drsná a syrová, aniž by musela být nutně svazována v irské realie. Ty ve hře sice nechybí, ale daleko více je jasné, že McDonaghovy pachy sociálního pekla, kde čpí matčiny chcanky z rozbitého dřezu, mají něco společného s pouliční vůní Ostravy. O tom se ostatně mohou přesvědčit všichni, kdo po skončení hry hned neusednou do auta, ale projdou se aspoň pár desítek metrů v okolí divadla.

McDonagh se do bývalého hornického města hodí a taky zde pravidelně hostuje – Pán polštářů, Osiřelý západ nebo Klimszou již u Bezručů inscenovaný Mrzák Inishmaanský by mohli vyprávět. Dost možná se ti Irové od Ostraváků až tolik neliší, zvláště když stejně jako oni pro nadávky nejdou daleko, rádi se napijí, a když si něco myslí, tak to taky řeknou.

Dialogy mají švih, groteskní metafory se hrnou, patové situace se blíží surrealistické absurditě. Přitom Kráska z Leenane vychází dostatečně ze života, klidně by mohla být pregnantní sondou do společenských

poměrů, glosou na otázku, kam se starými. Hra není ve své sarkastické rovině zdaleka jednoznačná, a pokud v ní uslyšíte, že sedmdesátiletá Mag je schopna držet si zuby nehty svou dceru jen proto, aby nemusela do pečovatelského domu, tak na tom taky něco bude.

Kdo z nás by se těšil do ostravské LDN? A co jsme schopni pro to podniknout? Anebo naopak, jak rychle jsme schopni se svých blízkých zbavit a vytěsnit je ze společnosti? Posléze se ale jádro přesouvá do surrealistické roviny, kdy vrah trpí jako oběť okolností, a tak moralita vyšumí. Samotné syrové kuchyňské drama ve svém hlubokém poslání tak v závěru vyprchává jako zvětralá whisky. Vítězí absurdita doby a nesvéprávnost aktérů, pro něž hraje větší úlohu seriál anebo míček zabavený v dětství. Diváky, které před chvílí poléval pot horečnaté úzkosti, vysvobozuje legrační závěr.

Vrcholný moment úzkosti přitom stojí za opakované zhlédnutí, když dcera mučí matku a polévá ji rozpáleným olejem. Kateřina Krejčí jako Mag podává na jevišti životní výkon a je velké štěstí moci ji po řadě bravurně zvládnutých menších rolí vidět v naprosto klíčové úloze.

Rovnocennou partnerkou se jí stává Markéta Haroková, sice krásná oproti původní ošklivce, ale přesto dokáže zahrát i ousanou, upachtěnou ženu krmící v blátě slepice a zároveň svádět vojáka v ležérním kombiné. Velký prostor získávají na scéně monology, vizuálně podtržený je ten od Pata, kdy Dušan Urban vlivem zpětné projekce hovoří jakoby sám k sobě. Dost možná je on tou jedinou správnou skutečností, která se ale velmi rychle rozplyne ve štiplavý irský dým. Nebo ostravský?

Ve svém pojetí tento čmoud sahá až k válečné iluzi, protože aspoň tak staré jsou kulisy na scéně, opotřebovaný kuchyňský nábytek, sporák, kamna a dřez, co pamatují pomalu Franze Josefa. Nechybí dobře sladěné kostýmy a stejně tak rozbité rádio a kupodivu něco jako televize. Z obou se linou skrečované melodie, zazní i irské písně, ty ale nejsou pro dramatické vyznění nijak podstatné, pokud nepočítáme závěrečnou blackoutovou situaci, kdy se z rozhlasu line narozeninová gratulace právě pohřbené matce. Její místo ale už zastupuje matka číslo 2. Kráska z Leenane je tak trochu mrazivé Psycho ve špinavém kuchyňském prostředí a v postmoderním bláznivém podání, naštěstí s velkou dávkou komorní, až minimalistické rodinné psychologie.

Janusz Klimsza nedávno inscenoval jinou hru s námětem mezní situace, Hodinu před svatbou v Divadle Antonína Dvořáka. Tam ještě tančí na hraně a nechává diváka vydechnout. Na scéně Divadla Petra Bezruče o dost přitvrzuje. Půlhodina do zdejšího nebe potaženého černým dehtem je mu blíž.

Martin Jiroušek / Ostravan.cz / 18. 3. 2017